

Е. В. Овчарук,
аспірант кафедри публічної політики та політичної аналітики,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0003-0168-438X

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.8.139

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ GOVERNMENT RELATIONS У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Е. Ovcharuk,
Postgraduate student of the Department of Public Policy and Political Analysis,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

THEORETICAL APPROACHES TO GOVERNMENT RELATIONS RESEARCH IN THE CONTEXT OF PUBLIC ADMINISTRATION THEORY

У статті обґрунтовано сутність інституційного та неінституційного підходів як теоретико-методологічного інструментарію теорії публічного управління, можливості якого дозволяють досліджувати явище Government Relations (GR). Доведено, що GR виступає складним феноменом, сутність якого розкривається в залежності від специфіки відносин між різними суспільними суб'єктами та органами публічної влади державного й регіонального рівнів.

Розкрито сутність та теоретичний потенціал інституційного підходу. На його основі стає можливим розглядати формальний бік функціонування GR у домінуючих формальних способах взаємодії публічної влади та бізнесу. На основі неінституціонального підходу аналіз GR здійснюється з урахуванням як формальних, так і неформальних правил (обмежень) та практик. Неформальні правила виступають продовженням, розвитком та модифікацією формальних правил. Вони є соціально санкціонованими нормами поведінки, а також внутрішньо-обов'язковими для людини стандартами поведінки.

The article justifies the essence of institutional and non-institutional approaches as theoretical and methodological tools of public administration theory. The proposed approaches allow you to explore the phenomenon of Government Relations (GR). This concept has been clarified in the context of the problem of interaction between public authorities and business. It is proved that GR is a complex phenomenon. Its essence is revealed depending on the specifics of the relationship between different social actors and public authorities at the state and regional levels.

Deepening scientific interests in the field of state and political institutions led to the formation of a methodology of institutionalism and neo-institutionalism. Their theoretical tools – institutional and non-institutional approaches are the most productive for GR analysis from the standpoint of modern public administration theory. The essence and theoretical potential of the institutional approach is revealed. This approach allows us to consider the formal side of the functioning of GR. Formal ways of interaction of public power and business become dominant. At the same time, GR acts as a mechanism for interaction between social groups in creating sustainable relations with public authorities in order to ensure a favorable competitive environment, creating new communication systems based on appropriate institutional support.

Based on a non-institutional approach, GR analysis is based on both formal and informal rules (restrictions) and practices. Informal rules are continuation, development and modification of formal rules. They are socially sanctioned norms of behavior, as well as intrinsically binding standards of behavior. The problem of GR research as a complex phenomenon involvement of a wide range of theoretical approaches, as well as methodological tools formed within other scientific fields and

areas of knowledge. Institutional and non-institutional theoretical approaches are productive methodological tools for GR research, their use enriches the methodological arsenal of public administration theory.

Ключові слова: інституційний підхід, неоінституційний підхід, теорія публічного управління, публічна влада, бізнес, Government Relations.

Key words: institutional approach, neo-institution approach, theory of public administration, public authority, business, Government Relations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Еволюційні процеси в сфері публічного управління України, становлення громадянського суспільства, демократизація політичних інститутів обумовили виникнення нових механізмів взаємодії між державою, бізнесом та інститутами громадянського суспільства як провідних суб'єктів державотворення. Серед новітніх форм налагодження діалогу між органами публічної влади та структурами бізнесу особливого значення набуває Government Relations (GR) — універсальний спосіб комунікації, що сприяє цивілізованому та демократичному розвитку сучасного українського суспільства.

За час становлення української державності представники малого, середнього та великого бізнесу поступово перетворилися на активних акторів не тільки економічних, а й політичних процесів, що призвело до суттєвих змін у сфері публічного управління. З одного боку, бізнес-структури стали впливовим суб'єктом, здатним чинити тиск на державу, з іншого — саме публічна влада формує законодавчо-правове поле, у якому бізнес-актори комунікують з іншими учасниками економічних та політичних процесів. Крім того, публічна влада розробляє комунікативні стратегії, здійснює їх управлінське та організаційне регулювання. В зазначених умовах виникає необхідність осмислення та поглибленого вивчення нових, більш досконалих механізмів взаємодії між органами публічної влади та бізнесу з урахуванням впливу на внутрішні зміни чинників глобального розвитку. У цьому зв'язку GR, що виступає як один з головних елементів розвитку соціального партнерства, спосіб налагодження діалогу між владою та бізнесом та важливий інструмент інституціональних перетворень у сучасному українському суспільстві потребує подальшого дослідження з позиції публічного управління та адміністрування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасний етап дослідження GR демонструє достатньо високий рівень опрацювання вказаного феномену. Відзначимо, що значне місце займають праці зарубіжних вчених, в яких представлено розробку широкого спектру проблем, пов'язаних із функціонуванням GR у різних сферах життя суспільства — економічній, політичній, управлінській. Так, особливостям GR у контексті зв'язків з громадськістю, формуванням GR-менеджменту в політичній та економічній сферах присвячено праці У. Агі, Г. Кемерона, Ф. Олта, Д. Уїлкокса [1], А. Бенлі [2], С. Мака [23], К. Малоуні [24], Дж. Марча та Й. Олсе-

на [25], Г. Піла, К. Бейлі, Б. Кейна [26], Д. Норта [10], Дж. Олдермана [21], Р. Хеза [22] та ін.

Українськими науковцями проблематика GR розглядається з позицій різних напрямів наукових знань: політології (О. Руденко, Є. Тихомирова, О. Шевченко та ін.), соціології (А. Погребняк та ін.), соціальних комунікацій (А. Бахметьєва, О. Гусак, М. Зубаєва та ін.), філософії (А. Фелінська та ін.), права (І. Казанчук, В. Комаров, В. Маренич та ін.). На особливу увагу заслуговують праці, у яких GR постає об'єктом досліджень з публічного управління. Серед таких відзначимо роботи С. Квітки [7], С. Клімовича [8; 9], Л. Оліфіренко [11], С. Сороки [17], В. Сумської [18] та ін. Втім, трансформація досліджуваного явища в реаліях ускладнення внутрішньої структури сучасного українського суспільства обумовлює необхідність його подальшого дослідження з позицій теорії публічного управління, виявлення основних теоретичних підходів до його осмислення.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є дослідження сутності та визначення пізнавального потенціалу інституціонального та неоінституціонального підходів у контексті дослідження Government Relations як механізму взаємодії публічної влади та бізнесу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні наукові дослідження демонструють широкий спектр підходів до тлумачення поняття "GR", кожен з яких має свою специфіку та особливості визначення. Так, зарубіжні політологи У. Агі, Г. Кемерон, Ф. Олт, Д. Уїлкокс розглядають GR як "діяльність із вибудовування відносин між різними суспільними групами (бізнес-структурами, професійними спілками, громадськими організаціями та ін.) та публічною владою. Така діяльність включає збирання та обробку інформації про діяльність органів влади, підготовку та поширення інформації про позиції відповідних груп тиску, їх вплив на процеси прийняття політичних та адміністративних рішень" [1, с. 362—363]. Близьким за змістом є визначення GR, надане західним вченим С. Маком: "GR — це застосування комунікативних технологій індивідами або соціальними інститутами для впливу на урядові рішення місцевого, регіонального, національного чи інтернаціонального рівнів або їх комбінацій" [23, с. 4].

Таким чином, можна стверджувати, що в трактовці західних вчених GR розуміється як процес налагодження комунікацій між різними суспільними групами та публічною владою. При цьому, У. Агі, Г. Кемерон, Ф. Олт,

Д. Уїлкокс детально розкривають сутність GR через різні етапи комунікаційної діяльності суспільних груп та організацій. Тим самим вони акцентують увагу на тому, що ініціативність у створенні зазначених комунікацій належить саме представникам суспільних груп.

В українському та російському науковому дискурсі GR став також предметом прискіпливої уваги з боку науковців. Це обумовлено зростанням ролі GR у формуванні взаємодії між публічною владою та суб'єктами як мікропідприємництва, так і малого, середнього та великого підприємництва з метою вироблення максимально збалансованої публічної політики [3]. В зазначеному контексті GR розглядається, переважно, у порівнянні із поняттями "лобізм", "Public Relations" (PR), "Public Affairs" (PA), "Issues Management" тощо. Попри представлені у дослідженнях різні підходи до трактовки цих явищ, все ж увага дослідників акцентується на тому, що GR у сучасному політичному та економічному просторі, зокрема й в Україні, стає важливим інструментом діалогу публічної влади та бізнесу та потребує законодавчого забезпечення [9; 17].

Спираючись на наявний широкий спектр досліджень GR, важливим є уточнення цього поняття в контексті проблеми взаємодії публічної влади та бізнесу. Так, аналізуючи теоретичні та практичні аспекти вказаного процесу вітчизняний вчений С. Квітка визначає GR як "діяльність із контролю й управління умовами ведення бізнесу, яка включає зв'язок із органами публічного управління, Issues Management, технології лобіювання, а також соціальну відповідальність, що дозволяє впливати на публічну політику, ефективно управляти репутацією і знаходити точки дотику із стейкхолдерами" [7, с. 99].

Вказуючи на динамізм та різноманітність GR, його зв'язок із впливом політичного курсу, що проводиться у країні, В. Ємельянов обґрунтовує необхідність взаємодії інститутів підприємництва та громадянського суспільства в умовах підвищення ролі інститутів публічної влади та держави загалом [4].

У контексті менеджменту, а також у форматі публічно-приватного партнерства розглядає феномен GR А. Радинська-Калініченко [13]. У зазначеному вимірі GR-менеджмент постає комунікативним фактором між суспільством, зокрема, його сегментом підприємництва, та публічною владою. Його роль значно актуалізується за умов становлення громадянського суспільства, адже держава не може бути одноосібним провідником державних та суспільних інтересів. На думку І. Паруха, GR — це управлінська функція. Відтак через PR корпоративну та соціальну відповідальність або публічно-приватне партнерство можуть досягатися цілі GR-стратегії. Водночас, оцінюючи практичний аспект розвитку GR, автор статті відзначає, що "у цілому розвиток GR в Україні відстає навіть від загальних тенденцій розвитку корпоративного управління" [12].

П. Толстих розглядає GR як діяльність спеціально уповноважених співробітників великих комерційних структур (GR-фахівців) із супроводу діяльності компанії у політичному середовищі. Метою GR, за визначенням дослідника, є побудова довгострокової, передбачуваної системи відносин з профільними для компанії політичними стейкхолдерами [20]. Окреслюючи основні

підходи щодо експлікації сутності GR, важливим є виокремлення ролі бізнесу у відносинах із публічною владою в особі органів держави та місцевого самоврядування в організації GR. У цьому зв'язку привертає увагу трактовка GR як діяльності представників великих бізнес-акторів у побудові стійких відносин із публічною владою з метою досягнення конкурентних переваг.

Відтак у сучасному науковому дискурсі сформувався широкий спектр підходів до визначення GR у контексті відносин між різними суспільними групами та публічною владою. Серед основних виділимо такі: 1) GR — це сфера загального менеджменту; 2) GR — це багатоаспектна комунікаційна діяльність, спрямована на встановлення взаємодії між різними суспільними групами та публічною владою; 3) GR — це діяльність спеціально уповноважених співробітників великих комерційних структур; 4) GR — це діяльність із контролю й управління умовами ведення бізнесу, яка включає зв'язок із органами публічного управління. Отже, наведені визначення свідчать про те, що GR виступає складним феноменом, сутність якого розкривається в залежності від специфіки відносин між різними суспільними суб'єктами та органами публічної влади державного й регіонального рівнів.

Слід відзначити, що в практичній площині дослідження GR в контексті взаємодії публічної влади та бізнесу, як показує досвід демократично розвинених країн, заслуговує на увагу через активну участь бізнес-акторів у політичному житті держави, їх прагнення зайняти в суспільстві належне місце. Намагання бізнес-акторів сприяти розвитку політичної сфери відповідає потребам суспільства, адже така співпраця унормовує ринкове середовище, умови конкуренції, сприяє розвитку бізнесу загалом. У свою чергу, як показує практика публічного управління в Україні, бізнес-актори взаємодіють з державою як соціально-політичним інститутом, здатним регулювати як економічну, політичну, так і ринкову систему. До обговорення економічних проблем залучаються інституції громадянського суспільства, визначаються чіткі та обґрунтовані критерії оцінювання якості урахування владними органами інтересів бізнесу та громадськості, що робить прозорою взаємодію влади, бізнесу та громадянського суспільства.

У теоретичному аспекті осмислення GR як феномену, що включає в себе комунікаційні технології та стратегії, інтереси бізнес-акторів та інструменти їх взаємодії із органами публічної влади, представляється важливим з позицій сучасної теорії публічного управління, зокрема, необхідності формування її теоретично-методологічних засад. Оскільки сама теорія публічного управління перебуває на стадії свого становлення, продуктивним стає звернення до теоретичних здобутків різних галузей наукових знань — політології, соціології, економіки, правознавства, в межах яких сформувалися різні наукові напрями. Суттєве зростання та поглиблення в ХХ ст. дослідницького інтересу до сфери державних та політичних інститутів обумовило формування методології інституціоналізму та неоінституціоналізму. Їх теоретичний інструментарій, зокрема інституційний та неоінституціональний підходи виявляються найбільш продуктивними для аналізу GR з позицій сучасної теорії публічного управління.

У розвиток інституціоналізму як наукового напрямку зробили вагомий внесок такі теоретики: М. Вебер, Т. Веблен, В. Вільсон, Д. Коммонс, У. Мітчелл та ін. Видатним дослідником інституціоналізму вважається американський економіст Д. Норт. Вчений у своїй праці "Інституції, інституційні зміни та функціонування економіки" [10] розглядає інституціоналізм як науку, що залежить від політичної соціальної та економічної сфери, а також наголошує на тому, що інститути включають у себе всі форми обмежень, створених людьми для того, щоб надати певну структуру людським взаєминам. Розробляючи теорію інституційних змін, в якій він обґрунтовує природу інститутів та їх вплив на соціальний прогрес, Д. Норт надає визначення поняттю "інститути" — це "правила, механізми, що забезпечують їх виконання, і норми поведінки, які структурують взаємодії, що повторюються між людьми" [10, с. 17]. Відтак саме інститути зменшують невизначеність та структурують повсякденне життя й тим самим створюють сприятливе середовище для спільного вирішення складних проблем.

У складі інститутів Д. Норт виокремлює три головні складові:

- неформальні обмеження (традиції, звичаї, соціальні умовності);
- формальні правила (конституції, закони, судові прецеденти, нормативно-правові акти);
- механізми примусу, що забезпечують дотримання правил (армія, поліція, розвідка, виправні заклади тощо).

Отже, для класичного інституціоналізму інститут виступає як сукупність формальних і неформальних процедур, норм, правил, домовленостей, що є глибоко вкоріненими до організаційної системи інституцій. З огляду на це, інститут виступає основною нормою в суспільних відносинах, яка встановлена, прийнята та постійно відтворюється в поведінці людей. Водночас формальні інститути встановлюються та підтримуються свідомо, в основному, силою держави. Неформальні інститути складаються спонтанно, без якого-небудь свідомого задуму як побічний результат взаємодії безлічі систем, що переслідують власні інтереси.

В тих державах, у яких прийнято законодавчі норми по регулюванню взаємодії бізнес-акторів з органами публічної влади GR сприймається як інститут. З огляду на це, запропонований інституційний підхід дозволяє розглядати формальний бік функціонування GR, виявляючи формальні (прописані в законодавчих документах) способи взаємодії публічної влади та бізнесу втім, виключаючи неформальні. В таких умовах GR виступає як механізм взаємодії між суспільними групами для створенню стійких відносин із органами публічної влади з метою забезпечення сприятливого конкурентного середовища, створюючи нові системи зв'язків на основі відповідного інституціонального забезпечення.

Водночас дискусійним питанням у застосуванні інституційного підходу є залучення неформальних правил, норм та процедур в трактовці поняття інституту. Природним є те, що під час розгляду тільки формальних правил є ймовірність упустити неформальні правила та практики, які виникають при взаємодії суспільних суб'єктів. Особливо суттєвим це є для держав із нерозвиненою ринковою економікою, де не існує формально встановлених та закріплених норм взаємодії публічної влади та

бізнесу, проте множинність інституційних обмежень визначають механізми функціонування як загалом публічно-управлінської, так і політико-економічної системи. В цих умовах GR здійснюється в умовах формальних процедур, що і обумовлює продуктивність залучення інституційного підходу в дослідженні GR. Серед основних принципів залучення інституційного підходу можна виділити: спирання на формальні процедури, норми, правила, вироблені інституційною системою; альтернативність у прийнятті управлінських рішень на основі аналізу конкретної ситуації та перспектив практичного використання результатів GR; опора на систему базових інституцій та взаємодію суспільних суб'єктів.

У межах неінституціоналізму як наукового напрямку, спрямованого на пояснення нових явищ у різних формах суспільного функціонування — економіці, політиці, сфері публічного управління здійснена спроба залучити елемент неформального у зміст поняття "інститут". Так, у праці "Elaborating the "New Institutionalism"" ("Розробка "нового інституціоналізму") Дж. Марча та Й. Олсена було запропоновано визначення інституту, яке стало базовим для прихильників методології неінституціоналізму, а саме: "Інститут є відносно стійким набором правил та організованих практик, втілених у структурах значень та ресурсів, які є інваріантними стосовно індивідів та стійкими перед специфічними перевагами і очікуваннями індивідів та перед зовнішніми умовами, що змінюються" [25, р. 742]. Отже, принциповим у запропонованому визначенні стало розуміння інституту як елементу порядку та передбачуваності, що сприяло смислово означенню наведених ідей як нормативного інституціоналізму.

На відміну від класичних інституційних теорій, у яких інститут інтерпретовано як установу, що діє за формальними критеріями, неінституціоналістами залучено більш широкий підхід для визначення поняття "інститут". Згідно з їх тлумачення інститути — це створені людьми обмеження, що структурують політичні, економічні та соціальні взаємодії. Відповідно, в неінституційній теорії під обмеженнями розуміються не тільки зовнішні правові норми та формальні настанови, але й обмеження, сформовані самим інститутом, у тому числі й раціональним вибором та поведінкою співтовариств та об'єднань. Таким чином, інститути постають зовнішніми обмежувачами поведінки індивідів, що дозволяє враховувати як формальні, так і неформальні правила (обмеження) та практики. Неформальні правила, які виникають як засіб координації стійких повторювальних форм людської взаємодії, є, по-перше, продовженням, розвитком та модифікацією формальних правил, по-друге, соціально санкціонованими нормами поведінки, по-третє, внутрішньо-обов'язковими для людини стандартами поведінки [10, с. 74].

Окреслений підхід, для дослідження становлення відносин між бізнес-акторами та публічною владою, було використано В. Пауелом, П. Ді Маджо, А. Хілманом, М. Хіттом та ін. Праці вчених спрямовані на виявлення сутності технологій, що використовуються бізнес-акторами в інституційному середовищі, під яким розуміється сукупність формальних правил, вимог та процедур. У такій ситуації бізнес-актори можуть претендувати на різні преференції від держави у цілому та публічної влади зокрема. Як вказує сучасний політолог А. Закіров, "наявні преференції включають в себе можливість

здійснювати формальний та неформальний вплив на законотворців, досягати сприятливої суспільної думки й збільшувати політичний капітал" [5, с. 105].

Методологічний потенціал теорії неінституціоналізму та неінституційного підходу дозволяє здійснювати дослідження в сфері публічно-приватного партнерства, що постає стратегічною формою співробітництва в умовах налагодження багатоступеневого процесу комунікації. Водночас взаємодія бізнес-акторів з органами публічної влади має носити регулярний характер та представляти сукупність заходів, що мають здійснюватися GR-фахівцями для встановлення комунікації та реалізації організаційних завдань в органах публічної влади. Втім, дискусійним залишається питання шляхів реалізації GR-стратегій бізнес-акторами. Основними умовами їх здійснення є високий рівень формування інституціональних структур, динамічний розвиток громадського середовища, комунікативних технологій, вироблення базових принципів функціонування GR-менеджменту. На цих засадах стає можливою ефективна взаємодія між представниками бізнес-структур та соціальними інститутами, що спираються на зв'язок із публічною владою як один із видів комунікації з метою отримання взаємовигідного результату та досягнення спільних цілей.

Отже, використання неінституційного підходу в контексті дослідження GR дозволяє залучати для аналізу як формальні, так і неформальні практики, що реалізуються у процесах здійснення GR-стратегій як інструменту взаємодії публічної влади та бізнесу в умовах сучасних управлінських, соціально-політичних та економічних трансформацій.

ВИСНОВКИ

Проблема дослідження GR як складного феномену, універсального механізму взаємодії публічної влади та бізнесу обумовлює необхідність залучення широкого спектру теоретичних підходів у системі теоретико-методологічних засад теорії публічного управління. З огляду на те, що сама методологія публічного управління знаходиться на етапі свого становлення, важливим стає залучення методологічного інструментарію, сформованого в межах інших наукових сфер та напрямів знань.

Звернення до наукових напрямів інституціоналізму та неінституціоналізму дозволило довести, що вироблені ними інституційний та неінституційний теоретичні підходи виступають продуктивним методологічним інструментарієм для дослідження GR як механізму взаємодії публічної влади та бізнесу. Їх використання збагачує методологічний арсенал теорії публічного управління та відкриває можливості для його розвитку шляхом залучення нових методологічних стратегій, зокрема, комунікативно орієнтованих, дискурсивного та мережевого підходів.

Література:

1. Аги У., Кэмерон Г., Олт Ф., Уилкокс Д. Самое главное в PR. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 560 с.
2. Бенгли А. Процесс государственного управления, Изучение общественных давлений. Москва: Пьеро, 2012.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15> (Дата звернення: 24.03.2021 р.).

4. Смелянов В.М. Развитие партнерских отношений бизнеса и власти в системе государственного управления стабильным развитием регионов Украины: теория, методология, практика: монография. Николаев: ПП Смелянова Т.В., 2012. 420 с.

5. Закиров А.Р. Исследование GR: основные теоретические подходы. Известия Саратовского университета. Серия: Социология. Политология. 2018. Т. 18. Вып. 1. С. 102—106.

6. Квітка С.А. Government Relations та державне управління в Україні: новітні форми взаємодії влади та бізнесу. Аспекти публічного управління. 2017. Т. 5. № 11. С. 94—104.

7. Квітка С.А. Державне управління формуванням партнерських відносин між владою та бізнесом в умовах соціальних перетворень: монографія. Дніпро: Грані, 2017. 268 с.

8. Клімович С.О. Дослідження Government Relations як комунікації між владою та бізнесом: термінологічний аспект. Стратегічні пріоритети. 2010. № 1. С. 82—85.

9. Клімович С. О. Інструменти Government Relations у контексті державного управління. Держава та регіони, 2015. № 2 (50). С. 20—27.

10. Норт Д. Інституції, інституційні зміни та функціонування економіки / пер. с англ. під. ред. І. Дзюби. Київ: Основи, 2000. 198 с.

11. Оліфіренко Л.Д. Інституціональні механізми державного регулювання розвитку промислових корпорацій: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02; Акад. муніцип. упр. Київ, 2014. 40 с.

12. Парух І. GR по-українськи. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2011/01/12/265652> (Дата звернення: 22.03.2021 р.).

13. Радинська-Калініченко А.В. GR-менеджмент як механізм взаємодії органів публічної влади із підприємством у форматі публічно-приватного партнерства. Публічне управління: теорія та практика. 2014. Вип. 3. С. 15—20.

14. Редзюк Є. Теорії інституціоналізму та їх вплив на формування та регулювання інститутів фондового ринку світу та України. Ринок цінних паперів України. 2015. № 1—2. С. 31—44.

15. Ротар Н. Неінституціоналізм в системі теоретико-методологічних засад політичної науки. Історико-політичні проблеми сучасного світу: зб. наук. статей. Чернівці. 2019. Т. 39. С. 136—146.

16. Сокіл О. Г. Інституціональність як головна характеристика сталого розвитку. Молодий вчений. 2017. № 11. С. 77—82.

17. Сорока С.В. Механізми взаємодії вищих органів державної влади України в процесі реалізації управлінських функцій: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02; Черномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв, 2013. 38 с.

18. Сумська В.В. Інституціоналізація лобіювання в державному управлінні України: автореф. дис. ... канд. наук. з держ. упр.: 25.00.01. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2014. 20 с.

19. Тихомирова Є.Б. Government Relations і лобізм: спроба порівняльного аналізу. Політикус. 2015. № 1. С. 15—18.

20. Толстых П.А. Профессиональный словарь лоббистской деятельности. Электронный ресурс. [Режим доступа]: http://www.lobbying.ru/dictionary_word.php?id=1 (Дата обращения: 5.03.2021 г.).

21. Alderman G. (1984), *Pressure groups and government in Great Britain*, Longman, London; New York, UK, USA.

22. Heath R.L. (2006), "A rhetorical theory approach to issues management", *Public relations theory*, vol. 8, pp. 63—99.

23. Mack C.S., (1997), *Business, Politics, and the Practice of Government Relations*, Greenwood, Publishing Group, Westport, USA.

24. Maloney K. (2006), *Re-Thinking Public Relations: PR Propaganda and Democracy*, Routledge, New York, USA.

25. March J.G., Olsen J.P. (2005), *Elaborating the "New Institutionalism"*, [Online], available at: URL: <http://unesco.amu.edu.pl/pdf/olsen2.pdf> (Accessed 16 March, 2021).

26. Peel G., Bailey C. J., Cain B. (2010), *Developments in American Politics*, Palgrave Macmillan, New York, USA.

References:

1. Agi, U. Cameron, G. Olt, F. and Wilcox, D. (2004), *Samoe glavnoe v PR [The most important in PR]*, Peter, St. Petersburg, Russia.

2. Bentley, A. (2012), *Process gosudarstvennogo upravlenija, Izuchenie obshhestvennyh davlenij [The process of public administration, the study of public pressures]*, Piero, Moscow, Russia.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "Commercial Code of Ukraine" № 436-IV, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/436-15> (Accessed 24 March, 2021).

4. Yemelyanov, V. M. (2012), *Rozvytok partners'kykh vidnosyn biznesu i vlady v systemi derzhavnogo upravlinnia stalym rozvytkom rehioniv Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Development of business and government partnerships in the system of public administration of sustainable development of regions of Ukraine: theory, methodology, practice]*, PP Yemelyanov T., Nikolaev, Ukraine.

5. Zakirov, A. R. (2018), "GR research: basic theoretical approaches", *Izvestija Saratovskogo universiteta*, vol. 18, no. 1, pp. 102—106.

6. Kvitka, S. (2017), "Government Relations and public administration in Ukraine: the latest forms of government-business interaction", *Aspects of public administration*, vol. 5, no. 11, pp. 94—104.

7. Kvitka, S. (2017), *Derzhavne upravlinnia formuvanniam partnerskykh vidnosyn mizh vladoiu ta biznesom v umovakh sotsial'nykh peretvoren [Public administration of the formation of partnerships between government and business in the conditions of social transformation: a monograph]*, Grani, Dnipro, Ukraine.

8. Klimovich, S. (2010), "Government Relations research as communication between government and business: a terminological aspect", *Strategic priorities*, vol. 1, pp. 82—85.

9. Klimovich, S. (2015), "Government Relations tools in the context of public administration", *State and regions*, vol. 2 (50), pp. 20—27.

10. North, D. (2000), *Instytutsii, instytutsijni zminy ta funkcionuvannia ekonomiky [Institutions, institutional changes and the functioning of the economy]*, Osnovy, Kyiv, Ukraine.

11. Olifirenko, L. D. (2014), "Institutional mechanisms of state regulation of development of industrial corporations", *Abstract of PhD, dissertation, Public Administration, Academy of Municipal Administration of Kyiv*, Kyiv, Ukraine.

12. Parukh, I. (2011), "GR in Ukrainian", *Economic truth*, [Online], available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2011/01/12/265652> (Accessed 22 March, 2021).

13. Radinska-Kalinichenko, A. V. (2014), "GR-management as a mechanism for the interaction of public authorities with entrepreneurship in the format of public-private partnership", *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 3, pp. 15—20.

14. Redzuk, E. (2015), "Theories of institutionalism and their impact on the formation and regulation of stock market institutions in the world and Ukraine", *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy*, vol. 1—2, pp. 31—44.

15. Rotar, N. (2019), "Neo-institutionalism in the system of theoretical and methodological principles of political science", *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, vol. 39, pp. 136—146.

16. Sokil, O. G. (2017), "Institutionality as the main characteristic of sustainable development", *Molodyj vchenyj*, vol. 11, pp. 77—82.

17. Soroka, S. V. (2013), "Mechanisms of interaction of higher state authorities of Ukraine in the process of implementation of management functions", *Abstract of PhD, dissertation, Public Administration, Black Sea State University of Petro Mogilev, Mykolaiv*, Ukraine.

18. Sums'ka, V. V. (2014), "Institutionalization of lobbying in the state administration of Ukraine", *Abstract of PhD, dissertation, Public Administration, Kharkiv Regional Institute of State Management, Kharkiv*, Ukraine.

19. Tychomirova, E. B. (2015), "Government Relations and lobbying: an attempt at comparative analysis", *Politikus*, vol. 1, pp. 15—18.

20. Tolstyh, P. (2012), "Professional vocabulary lobbyist deatlost" [Online], available at: http://www.lobbying.ru/dictionary_word.php?id=1 (Accessed 5 March, 2021).

21. Alderman, G. (1984), *Pressure groups and government in Great Britain*, Longman, London; New York, UK, USA.

22. Heath, R. L. (2006), "A rhetorical theory approach to issues management", *Public relations theory*, vol. 8, pp. 63—99.

23. Mack, C. S. (1997), *Business, Politics, and the Practice of Government Relations*, Greenwood, Publishing Group, Westport, USA.

24. Maloney, K. (2006), *Re-Thinking Public Relations: PR Propaganda and Democracy*, Routledge, New York, USA.

25. March, J.G. Olsen, J.P. (2005), *Elaborating the "New Institutionalism"*, [Online], available at: URL: <http://unesco.amu.edu.pl/pdf/olsen2.pdf> (Accessed 16 March, 2021).

26. Peel, G. Bailey, C. J. and Cain, B. (2010), *Developments in American Politics*, Palgrave Macmillan, New York, USA.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2021 р.